

Vastaus 3.4.2023 tehtyyn valtuustoaloitteeseen:

”Maaseutuvaikutusten arvioinnin käyttöönotto Pirkanmaan hyvinvointialueella.”

Valtuustoaloitteen sisältö

Keskustan aluevaltuuston valtuustoryhmä esittää, että

- Pirkanmaan hyvinvointialueella otetaan käyttöön maaseutuvaikutusten arviointi (jäljempänä MVA), joko omana kokonaisuutena tai osana laajempaa ennakkovaikutusten arviointia, jolloin maaseutuun kohdistuvat vaikutukset arvioidaan oman otsakkeen alla.
- MVA:n koordinoitua varten nimetään hallinnon puolelta vastuuhenkilö ja mahdollinen MVA työryhmä.
- MVA-menetelmän osallistuvaa prosessia varten nimetään hallinnon puolelta vastuuhenkilö ja mahdollinen MVA työryhmä.
- MVA-menetelmän osallistuvaa prosessia hyödynnetään hyvinvointialueen asukkaiden ja palvelujen käyttäjien osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien edistämiseksi alueellisesti yhdenvertaisesti.

Perustelut valtuustoaloitteelle:

Hyvinvointialueen palvelujen järjestämisvastuun kantaminen edellyttää, että erilaiset maaseutualueet tunnistetaan ja huomioidaan hyvinvointialueella osana päätöksentekoa ja sen valmistelua sekä seurantaa. Tämä voidaan tehdä maaseutuvaikutusten arviointimenetelmällä tai arvioimalla maaseutuvaikutuksia osana muuta vaikutusten arviointiprosessia. Kaupunki- ja maaseutualueet painiskelevat erilaisten hyvinvointiongelmien parissa.

Maaseutuvaikutuksia on arvioitava ja tehtävä näkyvästi osana hyvinvointialueen päätöksentekoa.

Maaseutualueiden olosuhteet kuten väestörakenne, elinkeinotoiminta, saavutettavuus, vapaa-ajan asutus ja kansalaistoiminta vaihtelevat ja eroavat keskusalueiden vastaavista olosuhteista. Olosuhteet vaikuttavat vakituisten- kuin vapaa-ajan asukkaiden mahdollisuuksiin käyttää palveluja sekä myös laajemmin hyvinvointiin ja arjen turvaan.

Hankinnat ovat merkittävä osa hyvinvointialueiden taloutta ja toimintaa.

Julkisilla elintarvike- ja uusiutuvan energian hankinnoilla on tutkitusti merkittäviä aluetaloudellisia vaikutuksia. Lisäksi on tärkeää huomioida varautuminen ja huoltovarmuus. Hyvinvointialueen hankinnoilla vaikutetaan suoraan tai välillisesti maaseutualueiden elinkeinotoimintaan, esimerkiksi kuljetusyrityksiin, maatilayrityksiin ja muihin ruoka-alan toimijoihin sekä sote-alan pk-yritysten toimintaedellytyksiin.

Tunnistamalla osana vaikutusten arviointia myös maaseutuvaikutukset hyvissä ajoin jo päätöksentekoprosessissa varmistetaan Pirkanmaan hyvinvointialueen päätösten laatu ja myönteiset vaikutukset koko Pirkanmaalle!

Vastaus valtuustoaloitteeseen

Taustaa

Pirkanmaalla on pilotoitu edellisen maakunta- ja soteuudistuksen valmisteluvaiheessa vv. 2017–2018 maaseutuvaikutusten arvioinnin työkalua omana hankkeena. Työkalun avulla voidaan selvittää, miten erilaiset päätökset vaikuttavat maaseudulla asuvien ja työskentelevien ihmisten elinolosuhteisiin ja sujuvaan arkeen. Hankkeen tavoitteena oli varmistaa osaltaan, että uudistuksessa huomioidaan maaseudun elinvoimaan ja palveluihin keskeisesti vaikuttavat asiat. Pilottihankkeessa tehtiin ns. politiikkasuositukset, joista keskeisimmät ovat seuraavat:

- Tavoitteena tulee olla elinvoimainen pirkanmaalainen maaseutu, missä asumisen ja yrittäjyyden edellytykset on mahdollistettu.
- Palvelujen saatavuus tulee turvata joka puolella Pirkanmaata. Palveluiden järjestäminen tarpeiden mukaisesti, monimuotoisesti ja osittain liikkuvillakin ratkaisuilla on koko maakunnan etu.

- Maakunnan on luotava mekanismi, jolla myös pienyritykset ja järjestöt pääsevät mukaan maakunnan tarjouskilpailuihin ja sitä kautta palvelun tuottajiksi.
- Demokratian toteutumisesta tulee pitää huolta. Reuna-alueiden kuuluvuus ja näkyvyys varmistetaan tulevassa maakunnassa maakuntavaltuuston toiminnan lisäksi perustamalla tarpeen mukaisia yhteistyöelimiä.

Valtuustoaloitteen käsittely valiokunnassa

Tulevaisuus- ja strategiavaliokunta on käsitellyt valtuustoaloitteen Maaseutuvaikutusten arvioinnin käyttöönotto Pirkanmaan hyvinvointialueella kokouksessaan 25.5.2023. Valiokunta lausuu seuraavasti:

- Valiokunta piti maaseutuvaikutusten arviointia tärkeänä, mutta käyttöönotossa on huomioitava hallinnollinen järjestämistapa sekä kustannusvaikutukset. Tärkeää on, että päätöksenteossa pystytään erottelamaan erilaiset vaikutukset, erityisesti palveluiden saatavuuden näkökulmasta.
- Maaseutuvaikutusten arvioinnille ei ole tarvetta perustaa erillistä työryhmää, jos vaikutusten arviointi saadaan integroitua olemassa olevien ryhmien vastuukenttään. Oleellista on, että vaikutuksia arvioidaan systemaattisesti ja erilaiset alueelliset yksiköt otetaan huomioon. Lisäksi tulisi tarkastella, miten maaseutuvaikutusten arviointi on huomioitu strategiassa ja toimeenpano-ohjelmassa. Vastuu maaseutuvaikutusten arvioinnista tulee sisällyttää jo olemassa oleviin rakenteisiin.
- Hankintaohjelman osalta on tarkasteltava, miten maaseutuvaikutusten arviointi on huomioitu. Pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuudet osallistua kilpailutukseen tulee taata.
- Valiokunta pitää tärkeänä, että asukkaiden osallisuus huomioidaan ja yhdenvertaisuus pitäisi lähtökohtaisesti ottaa huomioon kaikessa päätöksenteossa. Lisäksi yhteistyötä tulee tarvittaessa tehdä esimerkiksi korkeakoulujen kanssa ratkaisujen löytämiseksi.

Vaikutusten arviointi Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiassa

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategian yhtenä kärkiteemana on Tärkeintä on ihminen. Tämän kärjen tavoitteita ovat erinomainen asiakaskokemus, saavutettavat palvelut ja asukkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen. Strategian toimeenpano-ohjelmassa ja

asiakaskokemuksen ja osallistuminen ohjelmassa kuvataan tarkemmin konkreettiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tietohallinnoin muutosohjelmassa tavoitteena on parantaa pirkanmaalaisten palveluiden saatavuutta ja yhdenvertaisuutta asuinpaikasta riippumatta. Tavoitteena on lisätä kotona-asumisen edellytyksiä mm. etäseurannan avulla ja lisätä Pirhan työntekijöiden mahdollisuuksia tehdä etätyötä.

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiassa palveluiden järjestämistä linjaavat tavoitteet ovat vaikuttavuus, asiakaslähtöisyys, kustannustehokkuus, yhteistyö ja vastuullisuus.

Vaikuttavuus kuvaa sitä, kuinka hyvin tietyssä Pirkanmaan hyvinvointialueen toiminnassa tai palvelussa onnistutaan saavuttamaan asetetut tavoitteet ja vaikutukset. Vaikuttavuus edellyttää vaikutusten arviointia. Palveluiden verkoston suunnitelma on osana strategian toimeenpano-ohjelmaa kohdassa 2.4. Eheä ja monikanavainen palveluiden verkosto. Jokaisen osakokonaisuuksien osalta tehdään vaikutusten arviointia ihmisiin (asiakkaat, asukkaat, työntekijät) , sidosryhmiin (kunnat, yritykset, muut hyvinvointialueet) ja ympäristöön ja aluekehitykseen/ maaseutuun (rakennettu ympäristö, elinkeinot, työllisyys, talous).

Maaseutuvaikutusten arviointi on osana näitä arviointeja.

Palveluiden verkoston osakokonaisuudet käsitellään ennen päätöksentekoa mm.

vaikuttamistoimielimissä (vanhuusneuvosto, vammaisneuvosto, nuorisovaltuusto) ja palveluiden kehittämisen periaatteista on tehty asukaskysely otantana pirkanmaalaisille. Syksyllä 2023 järjestetään asukastilaisuuksia , jossa tavoitteena on mahdollistaa asukkaisen osallistuminen palveluiden kehittämiseen.

Strategian toimeenpano-ohjelmaa koordinoi strateginen ohjaus yhteistyössä palvelutuottajien kanssa.

Hankintojen päämäärät ja arviointi Pirkanmaan hyvinvointialueen hankintaohjelmassa 2023-25

Hankintaohjelmassa yhtenä päämääränä on hankintojen vastuullisuus ja riskienhallinta.

Hankinnat ovat ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä ja vaikutuksiltaan yhteiskuntaan myönteisiä. Ilmastopäästöjen, jätteiden ja haitallisten aineiden vähentäminen, kierrätyksen

lisääminen sekä työntekijöiden oikeudet ovat keskeisiä arvoja. Vastuullisuustavoitteiden edistäminen hankinnoissa arvioidaan ja linjataan hankintaprosessin alkuvaiheessa.

Hankinnoissa edistämme ja hyödynnämme monipuolisia markkinoita ja niiden ekosysteemejä

- Markkinoiden kehittymistä seurataan ja hankintatoiminnan vaikutuksia markkinoihin arvioidaan.
- Hyvinvointialueen hankinnat ovat houkuttelevia erilaisille tarjoajille.
- Markkinoiden innovatiivisia ratkaisuja ja kehittämispotentiaaleja tunnistetaan ja hyödynnetään hyvinvointialueen palvelujen ja toiminnan kehittämiseksi.

Hankintojen arvioinnissa yhtenä mittarina on pienten ja keskisuurten yritysten sekä kolmannen sektorin toimijoiden osuus kilpailutusten voittajista. Kyseisellä tulosmittarilla seurataan pk-yritysten ja kolmannen sektorin yritysten menestymistä hyvinvointialueen hankinnoissa.

Johtopäätökset

Maaseutuvaikutusten arviointiin perustuvat vuoden 2018 Pirkanmaalle tehdyt politiikkasuositukset on huomioitu pääsääntöisesti hyvin Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiassa, strategian toimeenpano-ohjelmassa, tietohallinnon muutosohjelmassa, asiakkuusosallistumisen ohjelmassa, hankintaohjelmassa ja organisaatorakenteessa.

Palveluiden verkoston suunnitelma on osana strategian toimeenpano-ohjelmaa ja jokaisen osakokonaisuuden osalta tehdään vaikutusten arviointia järjestäjän näkökulmasta yhteistyössä palvelutuottajien kanssa.

Maaseutuvaikutuksen arviointia varten ei nähdä tarvetta perustaa erillistä työryhmää, vaan vaikutusten arviointi integroidaan selkeästi olemassa olevien ryhmien vastuukenttiin. Olleellista on, että vaikutuksia arvioidaan systemaattisesti ja erilaiset alueelliset yksiköt otetaan huomioon. Lisäksi maaseutuvaikutuksia arvioidaan osana palveluiden verkoston osakokonaisuuksien vaikutuksen arviointia. Strategisen ohjauksen tehtäväalue johtaa ja koordinoi strategian toimeenpano-ohjelmaa ja vastuuhenkilönä on konsernijohtaja Juhani Sand. Strategian kärjen Tärkeintä on ihminen sisältää mm. asiakaskokemuksen ja osallistumisen ohjelman ja kärjen vastuuhenkilönä toimii muutosjohtaja Jukka Alasentie. Strategian kärjen Yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut vastuuhenkilö on sosiaali- ja terveysjohtaja Taru Kuosmanen.

Julkisilla hankinnoilla on merkittävä vaikutus alueen elinvoimaan ja yritystoimintaan. Hankintaohjelmassa yhtenä hankintojen arviointikriteerinä on pk-yritysten ja järjestöjen menestyminen hankintakilpailuissa.

Lähteet:

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia 2023-25

Pirkanmaan strategian toimeenpano-ohjelma 2023-2025

Pirkanmaan hyvinvointialueen hankintaohjelma 2023-25

Pirkanmaan hyvinvointialueen asiakaskokemuksen ja osallistuminen ohjelma

Pirkanmaan hyvinvointialueen tietohallinnon muutosohjelma

Maaseutuvaikutusten arviointi työkaluna maakuntaudistuksessa- hqnke

Pilotteina Pirkanmaa ja Kainuu, Loppuraportti, Päivi Kujala, Kirsi Kyllönen & Taina Väre , 2018